

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-69>

УДК 338.43:631

ФІСКАЛЬНІ СТИМУЛИ ТА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЯК ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

FISCAL INCENTIVES AND STATE SUPPORT AS INSTRUMENTS FOR THE FINANCIAL PROVISION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE AGRICULTURAL SECTOR

Скорик Марина Олегівна

кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3291-706X>

Skoryk Maryna
State Tax University

Сталий розвиток аграрного сектору потребує ефективних фіскальних стимулів, які разом із державною підтримкою забезпечують формування стабільних фінансових ресурсів. В умовах сучасних глобальних викликів, таких як зміни клімату, волатильність світових ринків та структурні трансформації сільського господарства, особливе значення набуває фінансове забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва, що сприяє підвищенню його ефективності та зміцненню економічної безпеки країни. Комплексне застосування податкових пільг, субсидій, пільгового кредитування та цільових програм підтримки дозволяє стимулювати аграрний бізнес, модернізувати виробництво, впроваджувати інновації, розвивати органічне землеробство та забезпечувати екологічно збалансоване виробництво, що є ключовим фактором продовольчої стабільності, конкурентоспроможності та довгострокової стійкості сектору, враховуючи процеси євроінтеграції та післявоєнного відновлення.

Ключові слова: фіскальні стимули, державна підтримка, фінансове забезпечення, сталий розвиток, ефективність, економічна безпека, аграрний бізнес.

Sustainable development of the agricultural sector requires effective fiscal incentives which, combined with governmental support, ensure the formation of stable financial resources. To date, agribusiness faces multiple global challenges, such as climate change, volatility of world markets, financial instability, and structural transformations, which necessitate comprehensive financial provision for sustainable growth. The application of fiscal incentives and governmental support mechanisms enhances effectiveness, facilitates investment, modernizes production facilities, and promotes the integration of innovative technologies, thereby strengthening the economic security, competitiveness, and resilience of agribusiness enterprises. In particular, the combination of tax relief, subsidies, preferential credit programs, and targeted development initiatives enables agricultural producers to both expand their financial capacity and implement ecologically oriented practices, such as organic farming and efficient natural resource use. This approach not only ensures short-term financial stability but also promotes long-term resilience of the agricultural sector, aligning domestic policy with European integration processes and post-conflict recovery efforts. Furthermore, analysis of EU experiences highlights the significance of integrated measures, including direct and indirect incentives, ecological taxation, and strategic subsidies, which increase economic motivation for the transition to sustainable production methods. The efficient use of fiscal instruments and governmental support contributes not only to sustaining production but also enhances the agricultural sector's innovation potential, facilitates infrastructure development in rural areas, and ensures food security, environmental protection, and overall efficiency. This study emphasizes the need for coordinated, fiscally sound, and adapted policies which consider current challenges and regional peculiarities, aiming at the long-term sustainable development of the agricultural sector, financial stability, and national economic adaptation.

Keywords: Fiscal incentives, governmental support, financial provision, sustainable development, effectiveness, economic security, and agribusiness.

Постановка проблеми. Сталий розвиток аграрного сектору є однією з ключових умов економічної безпеки та продовольчої стабільності країни. В умовах сучасних глобальних викликів – таких як зміни клімату, волатильність світових ринків, фінансова нестабільність та структурні трансформації сільського господарства – аграрні підприємства потребують ефективних фінансових інструментів для підтримки своєї стабільності та конкурентоспроможності.

Одним із основних механізмів впливу держави на економічну поведінку суб'єктів аграрної сфери є система фіскальних стимулів та державної підтримки, яка включає податкові пільги, субсидії, компенсації витрат на інновації та екологічно орієнтовані програми. Проте в науковій та практичній літературі відзначається неоднозначність оцінки ефективності цих інструментів: з одного боку, вони можуть підвищувати фінансову стійкість господарств та сприяти впровадженню інновацій, з іншого – існує ризик нераціонального використання ресурсів, надмірного навантаження на бюджет та недостатньої адресності підтримки.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю комплексного аналізу впливу фіскальних стимулів та державної підтримки на фінансове забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності цих механізмів та забезпечення їхнього узгодження з національною стратегією сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі дедалі більше уваги приділяється вивченню ролі фіскальних стимулів та державної підтримки у забезпеченні фінансової стійкості та сталого розвитку аграрного сектору, що зумовлює потребу систематичного аналізу останніх досліджень у цій сфері.

І. Швець, К. Недільська [1] узагальнюють європейський досвід фінансування зеленого сільського господарства, зокрема через податкові преференції та цільові субсидії, але не досліджують можливість прямого перенесення цих практик в українське середовище. А. Діброва, М. Ільчук, І. Коновал та ін. досліджують напрями державної підтримки аграрного сектору України у воєнний та післявоєнний період, підкреслюючи необхідність удосконалення механізмів розподілу бюджетних коштів і формування ефективних програм фінансування сільськогосподарських

виробників [2]. У роботі обґрунтовано, що відновлення аграрного виробництва потребує значних фінансових ресурсів та активної державної політики підтримки галузі.

В. Краєвський, А. Савченко та ін. акцентують свою увагу на потенціалі адаптації європейських підходів до умов української економіки шляхом трансформації екологічного оподаткування, розширення податкових пільг і цільових субсидій на екологічні заходи [3].

У міжнародних дослідженнях також наголошується на важливості державних програм підтримки аграрного сектору для забезпечення продовольчої безпеки та економічної стабільності. Зокрема, у звіті **ОЕСД** зазначається, що податкові пільги, субсидії та інші форми державної підтримки відіграють важливу роль у підтримці виробництва та відновленні аграрної галузі в умовах кризових викликів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

– відсутність цілісного бачення фіскальної політики для трансформації аграрного сектору;

– недостатня узгодженість стимулів із цілями сталого розвитку;

– обмежені дослідження ефективності державної підтримки з погляду фінансової стійкості та екологічності;

– слабе обґрунтування адаптації фіскальних стимулів до євроінтеграційних та післявоєнних викликів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування та науково-методичне узагальнення ролі фіскальних стимулів і механізмів державної підтримки у фінансовому забезпеченні сталого розвитку аграрного сектору, а також визначення пріоритетних напрямів удосконалення фіскальної політики держави з метою підвищення ефективності функціонування аграрного виробництва в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Завдання дослідження:

– узагальнити теоретичні підходи до застосування фіскальних стимулів у розвитку аграрного сектору;

– дослідити сучасні інструменти державної підтримки аграрного виробництва та їх роль у формуванні фінансових ресурсів галузі;

– проаналізувати вплив фіскальних механізмів на забезпечення економічної, соціальної та екологічної складових сталого розвитку аграрного сектору;

– визначити напрями вдосконалення фіскальної політики та державної підтримки аграрного сектору в умовах євроінтеграційних процесів і структурної трансформації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток аграрного сектору економіки значною мірою залежить від ефективності фінансового забезпечення, важливу роль у формуванні якого відіграють фіскальні стимули та механізми державної підтримки. В умовах глобальних економічних трансформацій, посилення конкуренції на світових аграрних ринках, а також необхідності забезпечення продовольчої безпеки держави зростає значення інструментів фіскальної політики, спрямованих на стимулювання розвитку сільськогосподарського виробництва.

Розділяємо думку А. Гречко, В. Худолей В., про те, що «фіскальні стимули є універсальним регуляторним інструментом, особливості та характер впливу якого можуть варіюватися в залежності від кінцевої мети та з огляду на поточний стан ринкової кон'юнктури. Традиційною формою застосування даного інструменту є надання податкових пільг у вигляді зміни розмірів елементів податку, що прямо впливають на кінцевий обсяг податкових зобов'язань» [4, с. 8].

Аграрний сектор є однією з ключових складових національної економіки, що забезпечує виробництво продовольства, формування експортного потенціалу та розвиток сільських територій. Разом із тим функціонування аграрного виробництва характеризується підвищеним рівнем ризиків, залежністю від природно-кліматичних умов, значною капіталомісткістю та тривалим виробничим циклом, що обумовлює необхідність активної участі держави у формуванні сприятливих умов для його розвитку. Відповідно, метою державної підтримки аграрного сектору є формування сприятливих умов для розвитку аграрного потенціалу країни, забезпечення фінансової та інвестиційної спроможності сільськогосподарських виробників, а також сприяння сталому розвитку галузі з одночасним забезпеченням економічної, соціальної та екологічної безпеки держави.

У цьому контексті фіскальні стимули виступають важливим інструментом державної економічної політики, спрямованим на активізацію інвестиційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності аграрних виробників та забезпечення сталого розвитку галузі. До основних інструментів фіскального стиму-

лювання аграрного сектору належать податкові пільги, бюджетні субсидії, дотації, компенсаційні виплати, а також програми державної фінансової підтримки.

Застосування зазначених інструментів сприяє формуванню необхідних фінансових ресурсів для модернізації аграрного виробництва, впровадження інноваційних технологій, розвитку інфраструктури сільських територій та підвищення ефективності використання природних ресурсів, що в сукупності створює передумови для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки.

Подальший аналіз свідчить, що фіскальні стимули, спрямовані на підтримку аграрного сектору, можуть бути систематизовані за кількома ключовими напрямками залежно від механізмів впливу на економічну діяльність суб'єктів господарювання. Така класифікація дозволяє більш чітко визначити інструменти державного впливу на розвиток аграрного виробництва та оцінити їх ефективність у контексті забезпечення сталого розвитку галузі.

Передусім доцільно виділити податкові інструменти стимулювання, які передбачають застосування спеціальних режимів оподаткування, податкових пільг, зниження податкового навантаження або відтермінування податкових платежів для сільськогосподарських товаровиробників. Такі інструменти спрямовані на підвищення фінансової спроможності аграрних підприємств, стимулювання інвестиційної діяльності та модернізацію виробничих потужностей.

Другу групу становлять бюджетні інструменти підтримки, які реалізуються через надання субсидій, дотацій, грантів, часткову компенсацію вартості техніки, обладнання або кредитних ставок. Їх використання сприяє зменшенню фінансових ризиків аграрних виробників, розширенню доступу до фінансових ресурсів та активізації розвитку сільськогосподарського виробництва.

Окрему роль відіграють інституційні та програмні інструменти державної підтримки, що реалізуються у межах державних цільових програм розвитку аграрного сектору. Вони передбачають формування комплексних механізмів підтримки, спрямованих на розвиток інновацій, підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва, розвиток сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Водночас ефективність використання фіскальних стимулів значною мірою залежить від узгодженості державної фінансової полі-

тики з довгостроковими цілями сталою розвитку. У цьому контексті важливого значення набуває формування комплексного підходу до використання інструментів фіскальної підтримки, що передбачає поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку аграрного сектору.

Одним із ключових напрямів державної підтримки є бюджетне фінансування програм розвитку аграрного сектору, що передбачає надання фінансової допомоги сільськогосподарським товаровиробникам у формі дотацій, субсидій та компенсацій. Зокрема, важливе значення мають програми часткової компенсації вартості вітчизняної сільськогосподарської техніки, що дозволяє аграріям відшкодувати до 25 % вартості обладнання українського виробництва, а також підтримка розвитку фермерських господарств, тваринництва, садівництва та інших пріоритетних напрямів аграрного виробництва.

Водночас важливу роль відіграють податкові стимули, спрямовані на зниження фіскального навантаження на суб'єктів аграрного підприємництва. До таких інструментів належать застосування спрощених режимів оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників, податкові пільги, а також спеціальні механізми оподаткування, що сприяють накопиченню фінансових ресурсів для розвитку виробництва.

Крім того, важливим елементом державної підтримки є фінансово-кредитні інструменти, які реалізуються через такі кейси, як програми «Доступні кредити 5–7–9 %» та «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9 %». Вони передбачають надання пільгових кредитів і лізингу для аграрних підприємств на інвестиційні цілі та модернізацію виробничих потужностей, часткову компенсацію відсоткових ставок і лізингових платежів, що суттєво підвищує інвестиційну активність та стимулює оновлення технічної бази. Окремо слід відзначити Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві (заснований у 2022 році), який забезпечує покриття до 50 % боргових зобов'язань малих фермерських господарств, що обробляють до 500 га землі, полегшуючи доступ до банківського фінансування.

У сучасних умовах значної актуальності набувають і спеціальні програми підтримки відновлення аграрного сектору на постраждалих територіях, зокрема державна компенсація витрат на розмінування сільськогосподарських земель, що передбачає відшкодування до 80–100 % вартості робіт. Реалізація таких

механізмів сприяє відновленню виробництва та формує передумови для сталою розвитку аграрного сектору в умовах післявоєнного економічного відновлення.

Таким чином, ефективне використання фіскальних стимулів має бути спрямоване не лише на короткострокову фінансову підтримку аграрних виробників, а й на формування довгострокових передумов сталою розвитку галузі, підвищення інноваційного потенціалу та зміцнення продовольчої безпеки держави.

Сталий розвиток аграрного сектору у сучасних умовах неможливий без забезпечення екологічної безпеки, яка є однією з ключових складових національної безпеки. Для підтримки сталою стану навколишнього середовища в процесі агропромислового виробництва доцільним є формування, фінансування та реалізація цільових державних і регіональних програм, спрямованих на розвиток органічного сільського господарства, раціональне використання земельних ресурсів, підвищення якості продовольчої продукції та охорону природного середовища [5].

У цьому контексті можна виділити два основні види державної підтримки: пряму підтримку, яка передбачає надання бюджетних субсидій, дотацій на продукцію та пільгових кредитів у період переходу до органічного виробництва; непряму підтримку, що включає заходи з надання допомоги у проходженні сертифікації, проведенні лабораторних досліджень, інформаційно-консультаційних послуг та страхування.

У зарубіжній практиці, зокрема в країнах Європейського Союзу, передбачено широкий спектр заходів державної та регіональної підтримки розвитку органічного сільського господарства, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності аграрних виробників та сприяє дотриманню стандартів сталою розвитку. Фіскальні стимули систематизовано у таблиці 1.

Отже, результативність фіскальних стимулів зумовлена поєднанням «батоба і пряника», а саме через комбінацію податкових пільг для екологічних господарств та екологічних податків для інших і це створює економічну мотивацію переходити на сталі методи не лише через бонуси, а й через уникнення додаткових витрат. Результативність зумовлена чіткою прив'язкою стимулів до конкретних ключових показників, це або збереження біорізноманіття на ділянці, або перехід на органічне виробництво.

Таблиця 1

Фіскальні стимули сталого агровиробництва в окремих країнах ЄС

Країна	Податкові стимули	Ціль
Німеччина	Податкові пільги для органічних фермерів, зниження ПДВ на екологічну продукцію.	Сприяння розвитку органічного землеробства та підвищення екологічної безпеки.
Франція	Вирахування витрат на екологічні інвестиції з оподаткування прибутку.	Підтримка модернізації аграрних підприємств та зменшення негативного впливу на довкілля.
Італія	Пільгове оподаткування для фермерів, що впроваджують відновлювані джерела енергії.	Стимулювання «зеленої» модернізації та енергоефективності агропідприємств.
Іспанія	Податкові знижки на інвестиції у системи крапельного зрошення та технології збереження води.	Раціональне використання водних ресурсів і підвищення продуктивності.
Польща	Зменшення податкового навантаження на фермерів, що сертифікують органічну продукцію.	Підтримка сертифікації та розвитку органічного сільського господарства.
Нідерланди	Податкові кредити та субсидії на інноваційні технології точного землеробства.	Підвищення ефективності виробництва та впровадження інноваційних технологій.
Швеція	Звільнення від певних податків для фермерів, які використовують біогазові установки.	Зменшення викидів парникових газів та розвиток відновлюваних джерел енергії.

Джерело: сформовано автором на основі [1; 3; 6]

Незважаючи на значний потенціал фіскальних стимулів у забезпеченні сталого розвитку аграрного сектору, їх застосування супроводжується низкою ризиків, які можуть зменшувати ефективність державної підтримки. По-перше, існує ризик неадекватного адресування підтримки, коли фінансові ресурси отримують переважно великі господарства, а малі та середні фермерські підприємства залишаються поза фінансовими потоками. По-друге, надмірне податкове пільгування або непродумана компенсаційна політика може призводити до підвищення фіскального навантаження на бюджет та створювати економічну дисбалансність, зменшуючи ресурси для інших соціально важливих програм. По-третє, відсутність комплексного моніторингу та оцінки ефективності стимулів у довгостроковій перспективі може сприяти раціональному використанню коштів, але не забезпечити реального впливу на модернізацію виробництва та впровадження екологічних технологій. Нарешті, швидкі зміни економічного та регуляторного середовища, зокрема у посткризові та післявоєнні періоди, підвищують ризик того, що застосовані фіскальні механізми не відповідатимуть актуальним потребам аграрних виробників, що потребує постійного перегляду та адаптації політики підтримки.

Висновки. Сталий розвиток аграрного сектору є ключовим чинником забезпечення економічної безпеки, продовольчої стабільності та екологічної збалансованості країни. Проведений аналіз сучасних інструментів фіскального стимулювання та державної підтримки засвідчує, що їх ефективність визначається комплексним поєднанням податкових преференцій, бюджетних субсидій, фінансово-кредитних інструментів та спеціалізованих програм підтримки.

Виявлено, що вітчизняний аграрний сектор потребує узгодженої та адаптованої фіскальної політики, яка враховує сучасні виклики – післявоєнне економічне відновлення, євроінтеграційні процеси та необхідність переходу до «зелених» технологій. Ефективне використання податкових стимулів, програм часткової компенсації вартості техніки та пільгового кредитування сприяє підвищенню інвестиційної активності, модернізації виробничих потужностей, впровадженню інноваційних технологій та розвитку органічного землеробства.

Дослідження зарубіжного досвіду країн ЄС показало, що комбінація прямих та непрямих стимулів, цільових субсидій та екологічних податків підвищує економічну мотивацію агровиробників до сталого використання природних ресурсів і екологічно безпечного виробництва. Узагальнена таблиця порів-

няння податкових стимулів у окремих країнах ЄС демонструє практичну реалізацію таких механізмів та їхню спрямованість на підтримку органічного та інноваційного агро-виробництва.

Отже, ефективна система фіскальних стимулів і державної підтримки повинна ґрунтуватися на інтегрованому підході, поєднуючи економічні, соціальні та екологічні цілі, що

дозволяє забезпечити довгострокову фінансову стійкість аграрного сектору та сприяти сталому розвитку національної економіки. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оцінку економічної ефективності конкретних інструментів підтримки та розробку моделей адаптації європейського досвіду до умов України з урахуванням регіональної специфіки та екологічних пріоритетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Швець Т. В., Недільська Л. В. Фінансування розвитку зеленого сільського господарства: європейські практики. *Ефективна економіка*. 2024. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal* <https://are-journal.com> Vol. 11, No. 3, 2025. № 10. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.46> (дата звернення: 07.03.2026)
2. Діброва, А., Ільчук, М., Коновал, І., Андросович, І. та Заніздра, А. (2023). Державна підтримка сільського господарства в Україні у повоєнний період. *Аграрна та ресурсна економіка: Міжнародний науковий електронний журнал*, 9 (3), 49–76. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.03> (дата звернення: 09.03.2026)
3. Kraievskiy, V., Skoryk, M., Savchenko, A., Polishchuk, S., & Hryshchuk, H. (2025). Fiscal determinants of the green transformation of the agricultural sector: modelling the impact of tax policy in the context of the European Green Deal. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 11(3), 104–129. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2025.11.03.04> (дата звернення: 07.03.2026)
4. Гречко А. В. Худолей В. Ю. Фіскальні стимули та мотиви як складові забезпечення сталого розвитку регіонів. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2018. С. 6-11.
5. Свистун Л. А., Попова Ю. М., Штепенко К. П. Державне регулювання аграрного сектору економіки в контексті забезпечення завдань сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8371> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.93 (дата звернення: 07.03.2026)
6. Finger, R. & Pedersen, A. B. (2025). *Input taxes in agriculture: Experiences and perspectives for European agriculture*. *Ecological Economics*. 233. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2025.108575> (дата звернення: 08.03.2026)

REFERENCES:

1. Shvets T. V., Nedilska L. V. Finansuvannya rozvytku zelenoho sil'skoho hospodarstva: yevropeys'ki praktyky [Financing the development of green agriculture: European practices]. *Efektivna ekonomika*. 2024. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. <https://are-journal.com> Vol. 11, No. 3, 2025, pp. 126. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.46> (accessed March 7, 2026)
2. Dibrova A., Il'chuk M., Konoval I., Androsovykh I., & Zanizdra A. Derzhavna pidtrymka sil'skoho hospodarstva v Ukrayini u povoyennyi period [State support of agriculture in Ukraine in the post-war period]. *Agrarna ta resursna ekonomika: Mizhnarodnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. 2023. Vol. 9, No. 3, pp. 49–76. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.03> (accessed March 9, 2026)
3. Kraievskiy V., Skoryk M., Savchenko A., Polishchuk S., & Hryshchuk H. Fiscal determinants of the green transformation of the agricultural sector: modelling the impact of tax policy in the context of the European Green Deal. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2025. Vol. 11, No. 3, pp. 104–129. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2025.11.03.04> (accessed March 7, 2026)
4. Hrechko A., Khudoley V. Y. Fiskal'ni stymuly ta motyvy yak skladovi zabezpechennya staloho rozvytku rehioniv [Fiscal incentives and motives as components of sustainable regional development]. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2018, pp. 6–11
5. Svystun L. A., Popova Yu. M., Shtepenko K. P. Derzhavne rehulyuvannya agrarnoho sektoru ekonomiky v konteksti zabezpechennya zavdan' staloho rozvytku [State regulation of the agricultural sector in the context of achieving sustainable development goals]. *Efektivna ekonomika*. 2020. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8371> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.93 (accessed March 7, 2026)
6. Finger R., Pedersen A. B. Input taxes in agriculture: Experiences and perspectives for European agriculture. *Ecological Economics*. 2025. Vol. 233. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2025.108575> (accessed March 8, 2026)

Дата надходження статті: 05.03.2026

Дата прийняття статті: 24.03.2026

Дата публікації статті: 27.03.2026